

Politisk ergonomi

Arbetsplatser har tidigare varit så utformade att endast en noggrann, utbildad och välbalanserad arbetare som aldrig snavade, glömde handen kvar eller drog i fel spak gick säker för olycksfall. Eftersom alla arbetare någon gång gjorde misstag av detta slag blev det många olyckor. Ergonomin eller bioteknologin är den vetenskap som studerar dessa problem och arbetar på att få fram en arbetsmiljö som är anpassad till människans fysiologiska förutsättningar.

I politiken har vi däremot kvar en ganska aningslös inställning till de arbetande politikernas arbetsvillkor. Vi upprätthåller föreställningen att regering och riksdag bara behöver analysera sambandet mellan medel och mål i den ekonomiska politiken och sedan fatta beslut i enlighet med värderingar som kommer fram i den politiska processen. I de ekonomiska läroböckerna presenteras olika fall där marknadshushållningen inte klarar sina uppgifter och slutsatser dras om vilka ekonomiskt politiska åtgärder som bör vidtas för att rätta till sådana marknadsimperfektioner. Föga uppmärksamhet ägnas åt förhållandet att det också finns politiska imperfektioner. Det finns många uppgifter som statsmakterna kan ha svårt att klara trots att det på papperet ser enkelt ut.

Om man studerar den ekonomiskt politiska debatten från denna synpunkt hittar man emellertid åtskilliga exempel i skilda läger på att det finns en insikt om detta problem. I en artikel i senaste numret av Tiden framhåller Sandelin-Södersten att det var ett misstag att bygga in i paritetssystemet kravet på att regeringen varje år skulle fastställa ett nytt paritetstal. I följd hävdade dåvarande vice riksbankschefen Jøge i denna tidskrift att det kanske viktigaste argumentet för en fast växelkurs var att det därav följande "tvånget att upprätthålla balans i betalningsutbytet med andra länder bidrar till realism i den ekonomiska planeringen".

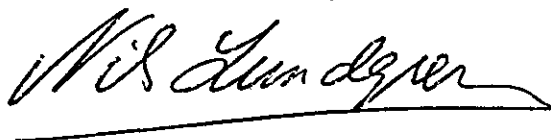
I debatten om indexreglerade skatteskalor understryker Bertil Ohlin och Lars Matthiessen att det visserligen är principiellt möjligt för regering och riksdag att varje år ändra vår nominella skatteskala, men att det inte är sannolikt att de klarar av det. Vi bör därför enligt dessa båda ekonomer ha en indexreglering som avlastar statsmakterna åtminstone kraven på anpassning till inflationstakten så att de kan inskränka sig till att anpassa skatteskallorna till förändringar i de politiska ambitionerna.

Vidare! Gunnar Sträng och de flesta andra finansministrar är benägna att hänvisa till budgetbalansen när de skall säga nej till krav på statsutgifter eller genomdriva skattehöjningar. De vet naturligtvis att budgetsaldot som sådant är helt ointressant men de räknar med att det blir både för diffust och ogripbart att hänvisa till den samhällsekonomiska balansen. De behöver ett mera lättdefinierat kritistreck att peka på. Slutligen har jag själv i en

ledare tidigare i år hävdad att man borde försöka hålla isär fördelnings- och stabiliseringspolitiken i riksdagens praktiska arbete trots att det i princip naturligtvis är möjligt att hålla båda bollarna i luften samtidigt.

Dessa exempel pekar på behovet av en mera samlad analys av hur den ekonomiska politiken skall läggas upp för att inte kraven på politikerna skall bli orimliga. *Det krävs en ekonomiskt politisk ergonomi.* Dels är det med nödvändighet en begränsad mängd beslutsfattande per tidsenhet de förtroendevalda kan klara utan att besluts kvaliteten blir för låg. Detta pekar på behovet av automatik och decentralisering. Dels kan man nog presentera ett vettigt system som paritetslånesystemet och få politiskt stöd för detta hos väljarna. Däremot är det svårt att pålägga regeringen uppgifter att i enlighet med ett sådant system vidta impopulära åtgärder från tid till annan. Det går helt enkelt inte att vid varje sådant tillfälle få massmedia och väljare att se till helheten och då blir den politiska kostnaden orimlig. Även här blir slutsatsen att det krävs en form av automatik. Man kan jämföra hur finansministern ville att beslutet om momssänkningen i våras även skulle innehålla datum för återgång till tidigare moms nivå. Han ville slippa stå ensam med bördan av att höja momsen.

Problemet är att politiker när de satsar på automatik inskränker sin handlingsfrihet och dessutom mister en hel del uppmärksamhet när de inte längre kan söka strid i de frågor som då avförts från deras agenda. Personligen tror jag detta vore en stor fördel. Om vi ägnade stor energi åt att utforma den ekonomiska politikens principer så att politikerna slapp utkämpa onödiga strider skulle kanske den politiska kampen föras över från momssänkningar till arvsskatt, försvar, bostadssegregation, kärnkraft, familjepolitik och andra frågor där medborgarna har ett klart behov av parti-profiler. Jag tror kort sagt att det skulle bli både mera demokratiskt tillfredsställande och effektivare om vi tog mera hänsyn till de politiskt ergonomiska aspekterna när vi utformar den ekonomiska politikens grunddrag.

Mil Lundgren